

PROIZVODNJA TELEVIZIJA BEOGRAD

KAMPUČIJA 1978.

TIME CODE 00:40 – 03:18

VOICE-OVER: Kampučija 1978. godine.

Zemlja ima između 8 i 9 miliona stanovnika.

Gradovi su prazni.

Kampučija živi na poljima i na velikim gradilištima.

U ovom trenutka najmanje 2,5 miliona stanovnika Kampučije prema zvaničnim procenama nalazi se na gradilištima brana i kanala ogromnog sistema za navodnjavanje.

Deviza zemlje je, ako imaš pirinač, možeš imati sve što ti je potrebno.

Kampučija nije gladna, ali za mnoge pojmove to je neobična zemlja.

Neobična po svojoj organizaciji, načinu života, odnosima koji vladaju u privredi.

Pre svega u ovoj zemlji, prednost imaju ljudi koji su na svojim plećima izneli teško breme revolucije i koji su prolili mnogo krvi.

To su siromašni radnici, seljaci, njima je podređeno sve ostalo.

Zvanični statistički podaci, koje nudi vlada, kažu da je 85 odsto seljaka u Kampučiji pre revolucije živelo na ivici bede i siromaštva, da su obrađivali zemlju veleposednika ili bili zaduženi do grla.

Ti siromašni seljaci bili su osnovna snaga revolucije koju su povelili komunisti, revolucije koja je trajala godinama, povremeno doživljavala manje erupcije, da bi izbila svom snagom u trenutku kada su joj Lon Nol i američka intervencija blagonaklono otvorili vrata.

Od trenutka kada su se nad Pnom Penom i drugim gradovima zalepršale pobedonosne zastave revolucije i Crveni Kmeri preuzeli vlast u Kampučiji, ova zemlja promenila je raniji lik.

Kampučija se promenila i fizički i psihički.

Zato je i za stare poznavaoce postala velika nepoznanica.

Ono što je osnovno, Kampučija je počela da gradi novo društvo.

Ali kakvo? Pitanje Pol Potu, predsjeniku vlade i sekretaru komunističke partije.

TIME CODE 03:30 – 04:32

POL POT: Mi nemamo model po kome gradimo naše društvo. Radnici i seljaci su najviše dali revoluciji. Oni su najbrojniji u zemlji, oni treba da imaju najviše koristi od onoga što je revolucija donela. Naša želja je da sagradimo društvo u kome za sve vladaju sreća, napredak, jednakost. Gde

nema eksploatisanih ni eksploatora. U kome svi ljudi učestvuju u proizvodnji i nacionalnoj odbrani. To je osnova i to su ciljevi koji nas vode u izgradju novog društva.

Ako narod prihvata, mi sve možemo da ostvarimo. Ako narod ne prihvata, mi ništa ne možemo umesto njega da uradimo. Zato vam kažemo da nemamo model novog društva koji smo unapred odredili.

TIME CODE 04:38 – 07:55

VOICE-OVER: Iako model zvanično ne postoji, njegovi obrisi su jasni.

Stanovnik Kampučije, bilo da se nekada rodio, živeo i radio u gradu, bilo da je poreklom seljak, živi danas u kooperativama na pirinčanim poljima.

Njihov glavni zadatak je da proizvedu što više pirinča, ne samo da bi podmirili potrebe zemlje – što je, uostalom, vrlo brzo učinjeno – već da bi izvozili mnogo više nego Kampučija pre revolucije, koja je bila među prvima na svetskoj listi izvoznika pirinča.

Pirinač je čvrsta valuta za koju se kupuju neophodna industrijska roba, petrolej, pre svega poljoprivredne mašine.

Svako zrno pirinča u zemlji koja ne priznaje ulogu novca vredi zlata.

Poslednja zvanična je cifra da svaki Kampučijanac dobija 312 kg pirinča godišnje.

Ostalo se izvozi, Mogadiš i druge zemlje Afrike su na listi kupaca.

Kooperative su organizovane uglavnom u okvirima granica bivših opština.

U njima živi od 10.000 do 2.000 stanovnika.

U nekima su stanovnici dobili nove kuće kakve su i ranije u ovoj zemlji građene, na visokim stubovima, kao zaštita od voda u vreme kiša.

Zemlja, stoka, sve je vlasništvo kooperative.

Poneku svinju ili živinu seljaci mogu slobodno da gaje kod svoje kuće.

Kooperativa se ne ograničava samo na poljoprivrednu proizvodnju.

Osnivaju se male radionice, koriste lokalne sirovine.

U kovačnicama se još uvek mogu vidjeti košuljice od neeksploziviranih američkih avionskih bombi koje su obilato zasipale Kampučiju.

Od njih se proizvode poljoprivredne alatke.

Dok su muškarci na poljima ili u vojsci, žene obavljaju ostale poslove, ali ne bi se moglo reći da je suviše striktna podjela rada između muškaraca i žena.

Osim onih stanovnika koji zbog poljoprivrednih radova žive udaljeno od centra kooperative, svi ostali se hrane u zajedničkoj trpezariji.

Ovo su stanovnici kooperative Leaibo u provinciji Takeo.

Oni dobijaju kilogram pirinča dnevno po članu porodice, so, i jedno odelo godišnje.

U društvu jednakih, Kampučijancu je kooperativa sve.

On tu živi, radi, rađa se i umire.

Nema svadbenih svečanosti.

Ako se devojka i mladić svide jedno drugom, za sklapanje braka obraćaju se komitetu kooperative.

Komiteta, na čijem se čelu nalazi ovaj seljak, za koga kažu da je stari revolucionarni kadar, proceniće da li su mladić i devojka zreli za porodičnu vezu.

I to je sve, nema sveštenika, nema matičara.

Odobrenje za brak nikada se ne uskraćuje.

Kampučija može da ishrani 20 miliona stanovnika.

Zašto onda onemogućavati porast stanovništva, jer, imati više stanovnika znači biti jači.

To je vojno-strateški cilj.

Dece zato ima svakim danom sve više.

Roditelji im daju imena bez ikakve ceremonije.

TIME CODE 08:12 – 09:15

VOICE-OVER: Kooperativa je osnovna ćelija društva Kampučije, ona razmenjuje robu sa državom.

Trgovinske mreže nema, nema pijaca.

Ovde u Kampotu, kao i u drugim gradovima, trgovine su zatvorene, tržnica ne radi, već tri godine je tako.

Tri godine stoje nedodirnuti trezori Narodne banke srušeni dva dana posle pada Pnom Pena eksplozijom čija tajna još nije objašnjena.

To je možda izraz prezira prema novcu.

Novac će biti ponovno uveden, ako narod bude smatrao da je potreban, kaže premijer Pol Pot.

Spuštajući se na jug zemlje, došli smo do obala Sijamskog zaliva, do Kepa, nekadašnjeg letovališta koje je srušeno sa zemljom tokom borbi ili prilikom američkih bombardovanja.

Onde gde su nekada bili prijatni hoteli i vile, sada su ruševine zarasle u korov.

TIME CODE 09:28 – 13:04

VOICE-OVER: Ovo su čuvene morske solane između Kepa i Kampota, gde smo videli jednu drugu kooperativu.

Pet hiljada žena radi u slanoj kooperativi koja ima revolucionarnu tradiciju.

U džunglama, daleko od morskih obala, bez pristupa gradovima, borci oslobodilačke armije nosili su oko pojasa vrećicu sa pirinčom i malo soli.

Pirinač su im davali seljaci.

Sol su donosile na leđima – idući stotinama kilometara putevima koji su bili samo njima znani, kroz džungle i savanu, izlažući se svakog trenutka opasnosti da izgube život – mlade žene i devojke.

Većina ih je neudata.

I udate su odvojene od muževa koji su na drugim poslovima i zadacima.

Vidaju se samo povremeno.

Dvadesetosmogodišnja Čeun imala je 19 godina kada se pridružila revoluciji.

Sada je jedan od rukovodilaca kooperative i majka deteta koje oca retko sreće.

Proizvodnja soli u toku jedne godine može da podmiri trogodišnje potrebe zemlje, i čak da se izveze.

Pet hiljada devojaka i žena, dosta među njima bivših boraca, rade devet časova dnevno s tri dana odmora mesečno, kada se prati politička nastava.

Žive u starim barakama, hrane se u zajedničkoj kuhinji.

More ovde nije mesto za romanse, ono je izvor života, u njemu se radi.

Hladni večernji povetarac donosi jedino osveženje posle napornog dana.

I za ove bosonoge dečake u Kompongčomu, čiju je starost teško odrediti, ali sigurno da su jedva prevalili dvanaestu godinu, more je mesto gde se proizvodi.

Oni su posada jednog od brodova ribarske flotile usidrene u jedinoj pomorskoj luci Kampučije, nekadašnjem Sihanukvilu, mestu koje jedva da postoji petnaestak godina na geografskoj karti.

Komandant ribarske flotile koja ribari u prebogatim vodama Sijamskog zaliva nije čovek s mora.

Njegova biografija je poput mnogih drugi: siromašni seljak koji je rano prišao komunistima, revoluciji.

U ratu nije imao šta da izgubi osim sirotinje.

Revolucija ga je poslala u Kompongčom da organizuje ribarsku flotu.

A posade, mališani poput ovih, koji na brodovima uče da žive i rade, oni su, uz pomoć nekoliko starijih, mornari, ribari, telegrafisti, vođe palube.

Kompongsom je, inače, jedina veza Kampučije sa svetom.

Brodovi ne dolaze često u ovu luku.

Sedam mesečno, najviše iz Kine, Koreje, Japana, Singapura, Jugoslavije.

Odavde u svet idu pirinač i kaučuk.

Iz sveta, za sadašnje pojmove Kampučije, ograničenog na svega desetak prijateljskih država, ovamo dolaze industrijska roba i petrolej.

Rukovodilac pristaništa Kri, borac i ilegalac, takođe čovek koji nije ponikao na morskim obalama, ali je prihvatio zadatak da rukovodi lukom, govori o perspektivama Kompongčoma.

Podiže se novi, veliki magacin na vitkim nosačima, uz stare opravljene posle američkih bombardovanja.

Pitamo ko je projektovao novi magacin, ko je inženjer?

Odgovor, mi se učimo na praksi, to je delo radnika i seljaka.

Kako su nagrađeni radnici?

Odgovor, nema nadnica, država nas snabdeva svime što nam je potrebno.

TIME CODE 13:14 – 15:34

VOICE-OVER: Fabrika mehaničkih konstrukcija, jedna od malobrojnih koje su i ranije postojale u predgrađu Pnom Pena, nešto dograđena i proširena sa mašinama iz Tajvana, Hong Konga, Singapura, Japana.

Glavni proizvod su pumpe za vodu.

Zna se da je deviza Kampučije što više pirinča, a pirinču je potrebna voda.

Za vodu su u mnogim krajevima potrebne pumpe koje će zameniti primitivne dolape koje okreću ljudi.

Ko su ovi dečaci i devojčice što jedva stoje za mašinama?

Odgovor je, to su deca revolucije.

Mališani i devojčice dovedeni su iz raznih krajeva zemlje.

Među njima ima onih koji su do pre nekoliko meseci držali pušku u ruci, bili kuriri.

Drugi su deca siromašnih seljaka, bivših boraca.

Prosečna starost je zvanično 17 godina, nezvanično znatno niže.

To su novi radnici Kampučije, njena nova radnička klasa, oslonac, uz siromašne seljake, novog društva Kampučije, koje se ne gradi ni po kakvom modelu, već prema potrebama onih koji su pobedili u revoluciji.

Na drugom kraju grada, u blizini aerodroma Počentong, nalazi se škola za električare.

Nepromenjena slika, isti odgovori, nema jedino devojčica.

Ranije, pre rata, kažu, bio je uslov da se završi gimnazija da bi neko bio primljen u tehničku školu, a u gimnazije su mogli da idu samo malobrojni koji su mogli da plate školarinu.

Novi đaci i nove škole su deca revolucije.

Ima malo udžbenika, teorija i praksa se sjedinjuju.

Ovi mališani treba da zamene stare kadrove koji su, kako zvanično kažu, školovani pod Amerikancima, i koji su, tvrde, često sabotirali.

Zemlji će trebati sve više električne energije, trebaće joj električari i zato se školuju nove generacije tehničara.

Ko su učitelji?

Stari radnici i revolucionari koji će preneti maksimum stečenog znanja na svoje učenike i neće ništa da sakriju od njih.

Tako revolucija školuje svoju decu, odgaja novu radničku klasu Kampučije.

Industrija, nova radnička klasa, novi narodni tehničari, to je ipak samo manji deo napora Kampučije.

Glavni pravac je usmeren na povećanje poljoprivredne proizvodnje.

TIME CODE 15:40 – 17:34

VOICE-OVER: Ako imamo pirinač, ako narod nije gladan, možemo sve da imamo, glasi zvanična partijska i vladina politika.

Kampučija već sada proizvodi 312 tona pirinča godišnje po stanovniku, računajući u bliskoj budućnosti da ponegde ima i po tri žetve godišnje.

Poljoprivredna proizvodnja počiva na mreži brana i kanala za navodnjavanje.

Brane i kanali su neka vrsta opsesije savremene Kampučije.

Vode, vode, što više vode, zemlji koja je žedna u vreme sušne sezone.

Jer, bez vode nema nepreglednih zelenih pirinčanih polja, nema pesme, zelene žetve revolucije, nema uskomešanosti na vršidbi.

Brane i rezervoari koji mogu da sačuvaju i do 200 miliona kubnih metara vode potrebne zemlji nisu nikakva retkost.

Na ovoj brani u provinciji Batambang koja nosi ime 30 septembar, to je datum osnivačkog kongresa komunističke partije Kampučije, 20.000 je radnika.

Ko su ove hiljade mladih ljudi na gradilištu brane i kanala, odakle, kako žive, gde stanuju, kako provode slobodne vreme?

Odgovor, to su uglavnom članovi kooperativa iz dva susedna sreza koji zajednički grade branu.

Kada završe posao na gradilištu vратиće se svojim selima odnosno kooperativama.

Jedna trećina radnika su članovi mobilnih brigada.

Za njih nema odmora, kada završe posao, čeka ih novo gradilište, nova brana.

Hoćete li među ovim radnicima prepoznati gradsku decu, devojke i mladiće iz gradova koji su raseljeni posle pobede revolucije?

Teško, ili tek poneko.

Imamo i zvanično objašnjenje: za tri godine izgubile su se razlike između stanovnika gradova i sela.

TIME CODE: 17:51 – 18:05

VOICE-OVER: Pnom Pen, grad od 600.000 stanovnika 1970. godine.

Dva miliona pred kraj rata kada je bio opsednut sa svih strana, kada se u gradu umiralo od granata i od gladi.

TIME CODE: 18:18 – 18:40

VOICE-OVER: Pnom Pen danas, 1978.

Gde su ljudi Pnom Pena, Takea, Batambanga, Kompongčoma?

Gde su ljudi iz drugih gradova i gradića?

Oni su svuda širom Kampučije, u kooperativama, na gradilištima, oni samo nisu više u gradovima.

TIME CODE: 18:50 – 20:10

POL POT: Razlozi koji su nas naterali da evakuišemo stanovništvo Pnom Pena i drugih gradova su mnogobrojni. Pre svega ekonomski. Pošto smo dobro razmislili, shvatili smo da ne bismo mogli da rešimo problem ishrane ako bi ovo stanovništvo ostalo u gradovima. Mi smo imali kooperative koje su mogle da ih prime i da ih ishrane i da ih uključe u poljoprivrednu proizvodnju.

Postojao je takođe problem odbrane i bezbednosti zemlje. Znali smo za planove da se posle oslobođenja stvore političke, ekonomske, vojne i druge teškoće da bi se uništila naša revolucija. Vodeći računa o toj situaciji, preselili smo stanovništvo u sela. Istovremeno, tako bismo rešili

problem ishrane, ali i razbili planove američkih imperijalista. Evakuacija gradova nije imala unapred utvrđen plan, već je to bila trenutna situacija koja nas je naterala da preduzmemo te mere.

TIME CODE: 20:11 – 21:06

VOICE-OVER: Tri godine posle pobeđe revolucije, posle rešenja problema ishrane, gradovi Kampučije su još uvek prazni.

Polako, doduše, počinju da se naseljavaju predgrađa.

Prema zvaničnim podacima, Pnom Pen ima 200.000 stanovnika.

Slobodna procena znatno smanjuje ovu brojku.

A grad je – bar one ulice u kojima nije zabranjeno kretanje – čist, parkovi uredno potkresanog drveća i podšišane i zalivene trave, ali tužno prazan, uz neku varljivu nadu da je to Pnom Pen u vreme popodnevene sijeste, kada se svi sa ulica povuku u hlad.

Dokle će gradovi i sela biti bez pošte, dokle će ulice biti bezimene trake asfalta?

Za sada bez zvaničnog odgovora ostaje pitanje da li su prazni i pusti gradovi samo potreba trenutka ili trajna orijentacija zemlje u kojoj je pobedila seljačka revolucija koja nije tražila uzore i presedane.

TIME CODE: 21:11 – 21:48

REPORTER: Kampučija želi da po svaku cenu naglasi osobenost svoga društva, izbor posebnog puta i opredeljenja u svim oblastima života. Rukovodioci Kampučije kažu da je raskid sa starim društvom, sa kulturom i običajima nepovratan, da je preko onog što se desilo u prošlosti prevučena težak zastor koji nikada više neće biti ni otkriven.

Kampučija stvara novo društvo, čuli ste već i videli, kolektivističko društveno uređenje. Tako treba da bude i u prosveti, kulturi, umetnosti i religiji.

TIME CODE: 21:50 – 22:47

VOICE-OVER: Bilo je to svakako suviše ambiciozno, ali Kampučija je pre revolucije imala nekoliko univerziteta.

Bilo je to mnogo za jednu malu zemlju koja je proizvodila više visoko-školovanih kadrova nego što je mogla da zaposli.

Školovala su se uglavnom samo deca bogatih građana koja su mogla da plate visoke školarine.

Danas je Kampučija otišla u drugu suprotnost.

Zatvorene su sve visoke škole i fakulteti.

U ovoj školi u kooperativi ženska i muška deca uče odvojeno.

Reklo bi se, ipak, da na njivama ima mnogo više dece stasale za škole nego u ovim učionicama.

Učitelj nije završio nikakvu školu.

On kaže da se za nastavnički poziv osposobio tokom revolucije u kojoj je aktivno učestvovao.

Geografija, pisanje i računica glavni su predmeti u ovoj školi.

TIME CODE: 22:54 – 25:09

VOICE-OVER: Zvanična je politika da kultura postane čisto nacionalna, jer je bila izgubila svoja nacionalna obilježja.

Mora da se zbrišu ostaci stare, kolonijalističke i imperijalističke kulture i vaspitanja.

U Kampučiji je nekada budizam bio državna religija.

Bilo je više od 100.000 *bonzi* koji su život provodili po manastirima, živeći isključivo od priloga koji su im davali vernici.

Te slike više nema u Kampučiji.

Budizam je po zvaničnoj oceni, u suprotnosti sa novim režimom kolektivističkog uređenja.

U budizam su verovali, kažu, samo siromašni ljudi, dok ga je bogata klasa koristila za propagandu.

Kako je politička svest u narodu rasla, tako je prestajalo religiozno osećanje.

I same *bonze* su se još za vreme rata priključile oslobodilačkom pokretu, skinule mantije i aktivno se borile.

Ovaj čovek se nekada zvao poštovani Tran Tač Taj, budistički sveštenik velikog reda koji je studirao u Pnom Penu, ali je stupio u oslobodilačku armiju.

Sada je rukovodilac radova na brani, oženio se tek u 47. godini, ima troje dece i, kaže, za njega budizam nije suprotan komunizmu, jer se bori za čoveka.

Retke su pagode koje su u zemlji ostale pošteđene, poput Srebrne u okriljima bivšeg kraljevskog dvora, ili čuveno svetilište gde se navodno čuva Budin zub.

Nova kultura podređena je pre svega materijalnoj proizvodnji.

Jedini državni kulturni ansambl priređuje predstave koje veoma verno odražavaju politička i nacionalna stremljenja nove Kampučije.

Jedno od tih je odbrana nezavisnosti.

Dokora neprijatelj nije bio identifikovan.

Sada se o njemu jasno i glasno govori.

To je bivši saveznik iz rata, Vijetnam.

Raskid između dve zemlje je u ovom trenutku potpun.

TIME CODE: 25:14 – 26:16

VOICE-OVER: Ovi brodovi na Mekongu stoje mesecima već ukotvljeni.

Izlazi prema Južnom kineskom moru, najkraćoj vodenoj vezi Pnom Pena i središnjeg dela zemlje sa ostalim svetom, koji idu preko teritorije Vijetnama, deltom velike reke, zatvoreni su za brodove s kmerskom zastavom.

Prijatelj iz rata postao je neprijatelj, i pred spoljnom opasnošću jača nacionalni ponos i zaboravljaju se možda trenutne unutarne teškoće.

Pnom Pen je ostao prestolnica zemlje.

Tu je sedište vlade, ministarstava, uglavnom u ranijim administrativnim zgradima na kojim nema nikakvih oznaka i u kojima se ne vidi mnogo službenika.

U bivšoj svečanoj dvorani *Četiri ruke*, zaseda, uglavnom jednom godišnje, Skupština predstavnika naroda, kako se zove parlament, i koja uglavnom potvrđuje odluke vlade na čijem je čelu Pol Pot, čovek koji je pred našim kamerama prvi put otkrio svoju biografiju.

TIME CODE: 26:19 – 27:33

POL POT: Sin sam seljaka. Još kao dete delio sam seljački život svojih roditelja. Prema običajima, živeo sam šest godina u pagodi da bih naučio da čitam i pišem. Bio sam i *bonza* dve godine. Vi ste prvi koji će saznati moju biografiju. Posle završetka osnovne škole nisam mogao da uđem odmah u koledž, jer nisam položio ispit. Vratio sam se selu, roditeljima. Završio sam posle i tehničku školu.

Dobio sam stipendiju za studije u Francuskoj. Prve godine bio sam dobar student, ali posle sam se uključio u studentski progresivni pokret, oduzeli su mi stipendiju, i vratio sam se u zemlju gde sam se pridružio borbi protiv francuskog kolonijalizma. Posle 1954. vratio sam se u Pnom Pen. Bio sam profesor istorije, geografije i prava u jednoj privatnoj školi, a 1963. morao sam da se sklonim iz grada u partizane, gde sam bio sve do 24. aprila 1975. godine kada sam se vratio u Pnom Pen.

TIME CODE: 27:35 – 27:48

VOICE-OVER: Pol Pot je član Stalnog biroa komunističke partije od 1960. godine, a od 1963. godine sekretar Centralnog komiteta.

TIME CODE: 27:55 – 28:05

VOICE-OVER: I tu se završava naša priča o Kampučiji 1978. Kampučiji koja je odabrala sopstveni put u budućnost.

AUTHORS

29:12 END